

пришло), а действующая власть, поторопившись, внесла свои коррективы. Журналист хотел подчеркнуть политическую нестабильность в Украине.

Таким образом, свойства метафорического текста во многом определяют методический интерес: с помощью метафор можно обучить пониманию информации культурного характера и помочь формированию у учащихся определенного уровня социокультурной компетенции, достаточный уровень которой, в свою очередь, позволит распознавать эти языковые единицы с национально-культурным компонентом в тексте.

Используемая литература:

1. Апресян В. Ю., Апресян Ю. Д. Метафора в семантическом представлении эмоций / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1993. – № 3. – С. 27 – 35.
2. Красных В. В. Этнопсихоллингвистика и лингвокультурология: [курс лекций] / В. В. Красных. – М. : ИТДГК “Гнозис”, 2002. – 284 с.
3. Мокиенко В.М. Толковый словарь языка Совдепии: ок. 10 000 слов и выражений / [СПбГУ; Межкаф. словарный каб. им. Б. А. Ларина; В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина]. – [2-е изд., испр. и доп.] – М. : АСТ: Астрель, 2005. – 505, [7] с. : ил.
4. Солодовникова Н.В. Мифологический аспект метафоры в русском публицистическом дискурсе: дис. на соискание уч. степени кандидата филол. наук: спец. 10.02.02 – русский язык / Н. В. Солодовникова – Симферополь, 2009. – 215 с.
5. Шаклеин В. М. Метафора как лингвокультурологическое средство восприятия и передачи информации / В. М. Шаклеин // Русское слово в мировой культуре: сб. докладов X конгресса МАПРЯЛ (Санкт-Петербург, 30 июня – 5 июля 2003 г.) / [под ред. Н. О. Рогожиной, В. В. Химика, Е. Е. Юркова]. – СПб.: Политехника, 2003. – С. 79 – 85.

Солодовнікова Н.В. Метафора в аспекті викладання російської мови як іноземної.

Стаття присвячена особливостям роботи з метафоричними виразами в іноземній аудиторії. Особливу увагу приділяється інформації формуванню соціокультурної компетенції студентів.

Ключові слова: код культури, метафора, компетенція, російська мова як іноземна.

Solodovnikova N.V. Metaphor in the aspect of teaching Russian as a foreign language.

This article is devoted to the peculiarities of the metaphorical expressions while teaching the foreign students. Particular attention is paid to the information forming social and cultural competence of students.

Keywords: code of culture, a metaphor, the competence, the Russian language as foreign.

Степаненко Л. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (Україна)

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ НА УРОКАХ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У 5-7 КЛАСАХ

У статті представлено теоретичні положення експериментальної системи методики застосування елементів лінгвістичного аналізу художнього твору на уроках світової літератури у середній школі.

Ключові слова: методична система, шкільний лінгвістичний аналіз, лінгвістичний коментар.

Проблема шкільного аналізу художнього твору є найактуальнішою серед існуючих у методиці викладання світової літератури. Зусилля науковців спрямовані на удосконалення існуючих шляхів аналізу та залучення якомога більшої кількості видів літературного

аналізу при вивченні художнього твору. Одним з найактуальніших, на нашу думку, є залучення лінгвістичного аналізу у шкільну практику, оскільки саме він якнайкраще допомагає провести вивчення твору у єдності змісту і форми, веде читача від форми до змісту, розкриває їх взаємозалежність.

До питань лінгвістичного аналізу художнього твору звертались багато видатних лінгвістів і літературознавців. Л. Щерба, О. Пешковський, Г. Винокур, В. Виноградов першими звернули увагу на прогалини у вивченні літературних творів, необхідність звернення до вивчення мови художнього твору, її роль у розкритті особистості письменника, теми, ідеї, характерів твору. У роботах Л. Новікова, А. Студнєвої, М. Горелікової, Д. Магомедової, М. Шанського, І. Ковалик, Л. Мацько, М. Плющ вже подаються основні теоретичні положення лінгвістичного аналізу художніх творів та практичні зразки його здійснення. Дослідження сучасних вчених, присвячені конкретно питанням лінгвістичного аналізу (Н. Пасік, Ю. Арешенков, І. Кочан, М. Крупа, Т. Єщенко та ін.), написані з урахуванням розробок вищезазначених дослідників, більшість із них пропонує порівнювальну модель лінгвістичного аналізу художнього твору.

В методиці викладання літератури неодноразово наголошувалось на важливості означеної проблеми, так науковці Є. Пасічник, Л. Мірошніченко, В. Мельничайко розглядають лінгвістичний аналіз (ЛА), як необхідну складову шкільного аналізу художнього твору, обов'язкову для правильного витлумачення змісту твору. На думку більшості дослідників ЛА є першоосновою проведення шкільного аналізу художнього твору і має передувати стилістичному та літературознавчому видам аналізу. Методична ж система лінгвістичного аналізу художнього твору на уроках світової літератури не була створена, що підтверджує актуальність розглядуваної теми.

Мета статті – проілюструвати теоретичні положення створеної нами експериментальної системи методики застосування елементів лінгвістичного аналізу художнього твору (ЛАХТ) на уроках світової літератури у 5-7 класах.

Під методикою застосування елементів лінгвістичного аналізу на уроках світової літератури розуміється складна науково обґрунтована система взаємопов'язаних методів, прийомів, видів навчальної діяльності, спрямована на формування в учнів уявлень про твір, як цілісну структуру, про нерозривний зв'язок мови з ідейно-образною системою та розвиток навичок лінгвістичного аналізу художнього твору.

Для забезпечення ефективних результатів запропонована система повинна виконувати такі функції: *діагностичну* (визначати рівень знань і вмінь учнів щодо елементів лінгвістичного аналізу), *інформаційну* (забезпечувати поглиблення знань вчителів і учнів щодо успішного застосування елементів лінгвістичного аналізу), *розвивальну* (впливати на естетичний, інтелектуальний, пізнавальний розвиток школярів), *виховну* (сприяти вихованню поваги до літератури різних народів, відчуття художнього слова).

Методика застосування елементів ЛАХТ ґрунтується на принципах: **загальнонаукових** (цілісності, структурності, ієрархічності), **дидактичних** (науковості навчання; систематичності і послідовності навчання; зв'язку теорії з практикою (зв'язку навчання з життям); свідомості й активності учнів в навчанні; наочності; міцності засвоєння знань, умінь і навичок; доступності; індивідуального підходу в умовах колективної роботи; емоційності навчання тощо), **літературознавчих** (художності; правдивості; ідейності; історизму; єдності змісту і форми, **методичних** (цілісності; єдності змісту і форми; контекстному; культурологічному; варіативності; виборності; діалогічності; особистісному; толерантності; емоційності), **специфічних (принципах лінгвістичного аналізу художнього твору)** (розгляд художнього тексту у троякому аспекті: ідейний зміст – образ – мова; конкретно – історичний підхід до тлумачення тексту; порівняльний підхід до аналізу тексту; розмежування в тексті сучасних нормативних фактів та можливих відхилень від норми; фактів загальномовних і

індивідуальних, авторських та їхня відповідна оцінка; розуміння художньої мови як особливої форми естетичного освоєння дійсності, як активного засобу створення художнього узагальнення; активна роль інтерпретатора тексту (читач розглядається як співавтор); неможливість єдиної схеми лінгвістичного аналізу художнього твору) [3, с. 7-20].

Запропонована методична система є складною структурою, основними компонентами якої виступають: концептуальна ідея, стрижневі проблеми, рівні реалізації, методи, прийоми, види і форми навчальної діяльності [див. таблицю с. 6].

Концептуальна ідея – формування в учнів 5-7 класів умінь використовувати елементи лінгвістичного аналізу художнього твору.

Стрижневі проблеми: з'ясування поняття лінгвістичний аналіз для методики викладання світової літератури; визначення: а) видів лінгвістичного аналізу ефективних та доступних для застосування у середній школі, б) лінгвістичних одиниць, що підлягають аналізу; в) методичних умов застосування елементів ЛАХТ на уроках світової літератури. Тож, екстравагантним було питання теоретичного визначення поняття *лінгвістичний аналіз*, адаптації його до вікових особливостей учнів та зазначеного програмою літературного матеріалу.

Проаналізувавши наукові джерела з даної проблеми, ми сформулювали попереднє визначення: **шкільний лінгвістичний аналіз художнього твору** – це складний процес спрямований на зняття лінгвістичних труднощів у розумінні твору та розкриття значення філологічних одиниць у реалізації ідейно-художнього задуму письменника, це реалізація єдності змісту і форми на уроках літератури.

На уроках світової літератури можуть бути використані наступні види лінгвістичного аналізу:

1. **Лінгвістичний коментар (ЛК) (поверховий лінгвістичний аналіз художнього твору)** – “коментування незрозумілих слів та їхніх значень, умов вживання в художньому тексті” [2, с. 168]. ЛК передбачає зняття всіх лінгвістичних труднощів у розумінні тексту, задля забезпечення правильного, вдумливого виразного читання і розуміння прочитаного. Основні одиниці, що підлягають тлумаченню: застарілі слова і звороти, тобто лексичні, фразеологічні архаїзми та історизми; незрозумілі факти поетичної символіки;

застарілі й оказіональні перифрази; незнайомі сучасному носієві літературної мови діалектизми, професіоналізми, арготизми, терміни, слова іншомовного походження; індивідуально-авторські новотвори у сфері семантики, словотвору та сполучуваності; застарілі або ненормативні факти у сфері фонетики, морфології, синтаксису; назви наукових понять, явищ чи процесів; цитати з Біблії [1; 4].

2. **Елементи часткового лінгвістичного аналізу** – його мета розкрити роль засобів образності та одиниць різних мовних рівнів у творі. Ця робота спрямована на розгляд якогось одного рівня тексту: лексико – семантичного, фонологічного, морфологічного, синтаксичного. Найчастіше зустрічаються елементи лексико – семантичного рівня.

Для ефективного впровадження методики в навчальний процес необхідно вирішити ряд питань:

1) **Відповідність видів лінгвістичного аналізу етапам вивчення твору.**

Для вибору етапів ефективного застосування елементів лінгвістичного аналізу художнього твору необхідно враховувати, розподіл видів аналізу стосовно моменту першого прочитання: *попередній, синхронний і наступний*.

На нашу думку елементи ЛАХТ будуть застосовуватись на уроках світової літератури в 5-7 класах у наступній відповідності етапам вивчення твору:

Етапи вивчення твору	Елементи лінгвістичного аналізу(ЛА)
Підготовка до сприйняття твору	Попередній ЛК(лінгвістичний коментар)
Читання твору з коментарем	Синхронний ЛК
Словникова робота	Наступний ЛК

<i>Етапи вивчення твору</i>	<i>Елементи лінгвістичного аналізу(ЛА)</i>
Бесіда за змістом прочитаного	Наступний ЛК; елементи часткового ЛА
Близький до тексту переказ	Застосування проаналізованих елементів
Використання окремих елементів аналізу	Елементи часткового ЛА
Підсумки	Наступний ЛК

2) *Яким має бути обсяг роботи.*

Щоб уникнути “беззмістовного пошуку засобів художньої виразності, виписування епітетів і метафор”, дослідження елементів кожного рівня відбувається за сталою схемою:

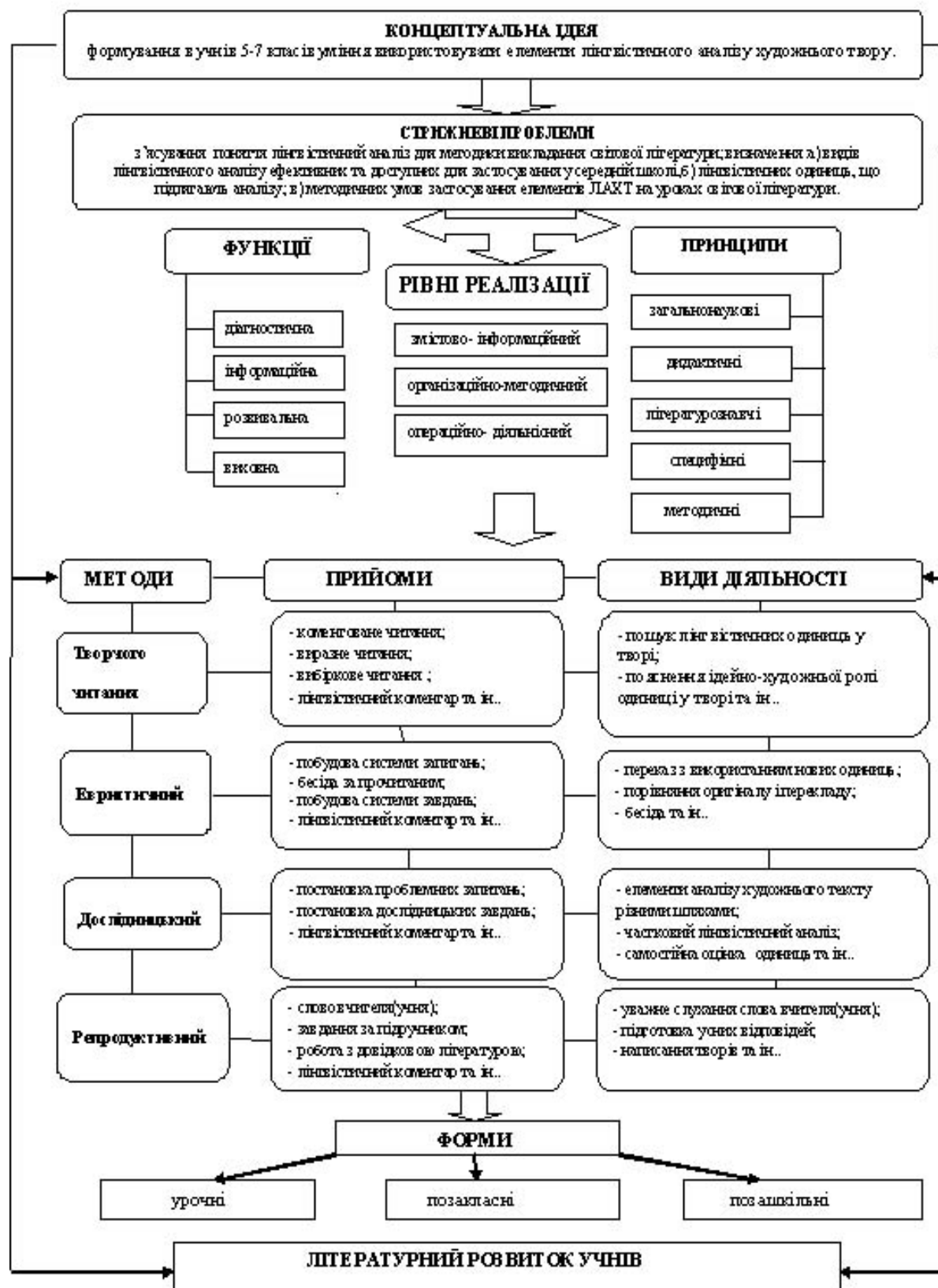
1. Виділити образний засіб. **2.** Подати його узуальне (словникове) значення.

3. Дібрати слово – відповідник з прямим значенням, щоб переконатись, яка з лексичних одиниць є найдоречнішою у запропонованому контексті. **4.** Назвати вид тропу та визначити його функцію.

3) *Критерії відбору філологічних одиниць та обсяг роботи*

Основна вимога – дотримання принципу вибірконості, використання одиниць, які найяскравіше демонструють зв'язок слова із загальною ідеєю твору. На нашу думку, урок не можна перенавантажувати надмірною увагою до філологічних одиниць, але необхідно на кожному занятті наголошувати на ролі слова у творі.

Експериментальне запровадження розробленої системи у 5-7 класах шкіл Києва та регіонів підтверджує необхідність звернення до елементів лінгвістичного аналізу на уроках світової літератури. Їх використання допомагає учням глибше зрозуміти твір, прослідкувати і відчути важливість обраних автором (перекладачем) філологічних одиниць, їх унікальність для реалізації задуму письменника.

Структура методичної системи застосування елементів лінгвістичного аналізу

Використана література:

1. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 432 с.
2. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: Підручник / Л. Ф. Мірошніченко. – К.: Вища школа, 2007. – 415 с.
3. Новиков Л.А. Лингвистическое толкование художественного текста. – М.: Русский язык, 1979. – 256 с.
4. Шанский Н.М. Анализ художественного текста: сб. статей / ред. кол.: Н.М. Шанский /гл.ред. и др. / Вып. 1. – М.: Педагогика, 1975.

Степаненко Л.В. Теоретическое обоснование методики применения элементов лингвистического анализа на уроках мировой литературы в 5-7 классах.

В статье представлены теоретические положения экспериментальной системы методики использования элементов лингвистического анализа художественного произведения на уроках мировой литературы в средней школе.

Ключевые слова: методическая система, школьный лингвистический анализ, лингвистический комментарий.

Stepanenko L.V. Theoretical basis of using the elements of linguistic analysis in the process of studying Foreign Literature in 5-7 forms.

The article deals with theoretical basis of experimental methodical system of using the elements of linguistic analysis while studying Foreign Literature in secondary school.

Keywords: methodical system, school linguistic analyses, linguistic comment.

Таймазова Л. Л.

Региональное высшее учебное заведение

“Крымский инженерно-педагогический университет” (Украина)

**ИНДИВИДУАЛЬНОСТЬ ПОВЕСТВОВАТЕЛЯ
В МЕМУАРНОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ**

В статье предпринята попытка рассмотрения категории “творческая индивидуальность” как на уровне проявления авторского сознания, его нравственно-этических критериев, так и на уровне литературной формы.

Ключевые слова: творческая индивидуальность, мемуары, литературный портрет.

XX век в русской и мировой литературе характеризуется, как известно, интенсивным поиском новых средств художественной выразительности, соответствующих историческому опыту трагического века, потребностям и динамике его духовного развития. Что особенно важно, значительно усиливается документальность в литературе. Причины тому и огромная потребность в достоверном знании о мире, полностью удовлетворить которое невозможно за счет обычных средств информации, и внутрилитературные творческие искания, когда возможности классического реализма оказались недостаточными для создания представления о современном состоянии человека и мира, и осознание ценности индивидуального начала в эпоху утверждения стандартов в культуре, в образе жизни.

Печать творческой индивидуальности лежит на каждом значительном художественном произведении. Еще в 60-70-е годы XX столетия понятия “индивидуальность” и “личность” рассматривались как синонимы. Не ставя перед собой задачу дать подробный анализ теоретических изысканий по проблеме соотносительности категорий “творческая индивидуальность” и “творческая личность”, укажем лишь